

Hovoríme o rodine X. – O výchove
Do pamäti a pamätníka – Ešte raz o výchove
V rodinnej škole – X. kapitola
- Učme deti spravodlivosti
Förster – čo znamená myslieť v súvisoch
Báseň – Najbližší

X. Hovoríme o rodine,

súhlasne s 37 bodom synodálneho dokumentu o Rodinnom spoločenstve, v ktorom sa nám hneď prvou vetou pripomína, že rodinná výchova nie je ľahká. A najmä nie dnes. No i napriek tomu, hovorí sa v dokumente, majú rodičia vychovávať svoje deti k základným hodnotám ľudského života pevne a s dôverou.

Na ktoré hodnoty sa tu myslí, dozvedáme sa z nasledujúcich riadkov: „Deti majú získať nielen väčší zmysel pre *spravodlivosť*, ktorá jediná vedie ľudí k rešpektovaniu osobnej dôstojnosti každého človeka, ale - ešte viac - zmysel pre *pravú lásku*, ktorá je úprimnou starostlivosťou a nezištnou službou iným...

Táto pripomienka Učiacej Cirkvi je veľmi významná. V skratke obsahuje celý výchovný program kresťanskej rodiny. Tým, čo tu nasleduje, chceme ukázať, akým nešťastím by bolo pre dieťa, keby vychádzalo z rodiny bez týchto dvoch základných čností a čo všeličo sa musí preto podniknúť, aby si ich osvojilo, pokým je v našich rukách.

Čím je dieťa menšie, bezmocnejšie, tým viac potrebuje našu starostlivosť a my mu ju tým hojnejšie aj poskytujeme. Táto naša starostlivosť o dieťa je zmesou *spravodlivosti a lásky*.

Spravodlivosti, ktorá dá každému, čo mu patrí a lásky, ktorá dá i navyac.

Zo začiatku ani veľmi nerozlišujeme, čo je z našej strany spravodlivosť a čo láska. Ide nám len o to, aby sa dieťa medzi nami cítilo čo najlepšie. Je to predsa plod našej manželskej lásky, ktorý má ďalej žiť a rozvíjať sa z našej rodičovskej lásky.

Rozvíjať, ale smerom k čomu?

To nám už povedal synodálny dokument dvoma slovami: k spravodlivosti a k láske. Teda presne k tomu, čím sme my povinní voči dieťaťu počas jeho výchovy. A možno by nezaškodilo, keby sme si túto poslednú vetu dobre podčiarkli.

Obidve spomínané čnosti, ktoré tvoria základ pre všetky ostatné, vyznačujú sa tým, že nútia človeka niekomu niečo dávať.

Spravodlivosť, ako sme už povedali, koľko treba a láska i viac.

To znamená, že výchovný rozvoj dieťaťa, jeho vyzrievanie, sa bude prejavovať ochotou a schopnosťou dávať.

Zo začiatku, pravda aspoň to, čo mu my vložíme kvôli výcviku do rúk. Neskoršie aj v dávaní niečoho z vlastných fondov. Ale dávať v každom prípade znamená vzdávať sa, zriekať a prispôbovať sa.

Nakoľko však dieťa je od prírody sebecké, pomáhame mu zbaviť sa tejto veľkej prekážky obidvoch spomínaných čností.

A múdro si počíname, ak začneme s výcvikom čím prv, ak začneme už od perinky.

Preto nebežíme hneď k nemu, keď si plačom vymáha našu pozornosť. Keď je zdravé a má, čo treba, nebude mu na škodu, ak si trochu poplače.

A veľmi mu bude na osoh, ak ho presvedčíme, že týmto spôsobom nedosiahne vždy svoje, že jeho starostlivá matka o ňom vie, myslí naň a je vždy pripravená uspokojiť každú jeho potrebu, ale len tú skutočnú... Z toho istého dôvodu neprekrmujeme dieťa pozornosťami a neprekrmujeme ho ani jedlom.

Ku spánku pripájame postupne disciplínu vstávania. A čím prv ho vedieme k nejakej účasti na službách v domácnosti.

Najprv, samozrejme, k samoobsluhu, ktorú predstavuje nočníček, obliekanie, obúvanie, umývanie a odkladanie šiat. Potom aj k službe iným. Navykáme ho pomáhať matke v kuchyni, pripravovať otcovi papuče, keď sa vracia z práce, dávať pozor na mladšieho súrodenca, čo samozrejme súvisí často so zriekáním sa príjemného pohodlia a obľúbených hračiek.

Postupne pribúdajú cvičenia v zodpovednosti, ktorej rast sa dá najlepšie kontrolovať pri manuálnych prácach.

Presnosť pri nákupoch a dôkladnosť pri zametaní schodov nám veľa povie o jeho spravodlivosti voči tým, medzi ktorými žije.

Aby dieťa bolo schopné dávať zo spravodlivosti a z lásky voči Bohu a voči ľuďom, musí si najprv osvojiť poslušnosť, ktorá má byť na slovo a bez slova, teda okamžitá a tichá.

A musí mu k nej stačiť jeden jediný dôvod a síce, že si to praje rodič, ktorý zastupuje Boha. Preto pri rozkazoch dieťa neprosíme, nevyjednávame s ním a hlavne, nekapitulujeme.

Naše rozkazy musia byť samozrejme premyslené. Majú byť prednesené s pokojom, akoby s istotou, že budú splnené. Môžeme ich dieťaťu zdôvodniť, ale až po ich uskutočnení, kedy mu dávame aj možnosť povedať s akými ťažkosťami sa pri nich stretlo, kedy mu, ak si zaslúži, vyslovíme aj uznanie, vo výnimočných prípadoch aj pochvalu.

Ak sa nám pri rozkaze dieťa vzoprie, lebo sa chce vyhnúť bolesti, ktorá z rozkazu vyplýva, má sa s touto bolesťou čím prv stretnúť v primeranom treste.

Pri výmere a vykonaní trestu majú sa obidvaja rodičia zjednotiť a v úplnej zhode presvedčať svoje dieťa, že bez bolesti a sebazáporu nie je možné žiť v spravodlivosti, ale najmä nie v láske pred Bohom a medzi ľuďmi.

Ako dieťa rastie, tak fyzická prítomnosť rodičov pri dieťati ustupuje ich morálnej prítomnosti. Naše dieťa vychádza z domu kvôli škole, kvôli hre a my už nemôžeme byť pri ňom stále i telesne prítomní.

No tým viac by sme sa mali zdržiavať pri ňom mysl'ou, kde je, čo asi robí. A keď sa vráti zo školy alebo z ulice, necháme ho vyrozprávať sa, pričom dbáme, aby sme si nezrušili túto vzácnu možnosť vyšetrojúcimi otázkami.

Toto stretnutie sa snažíme meniť na dialóg, rozprávajúc ako sa nám darilo v jeho neprítomnosti, ako sme naň čakali a báli sa, aby sa mu nič zlé neprihodilo.

To najdôležitejšie v tomto rozhovore, na čom nám musí veľmi záležať bude jeho pravdovravnosť a čestnosť. Dávame preto pozor, či niečo neskrýva a či dôsledne splnilo, čo nám sľúbilo pri odchode z domu. Dr. Tiersch hovorí, že klamstvo a vykrúcanie musí sa deťom počítať vždy za veľký priestupok. Veď ako chceme, aby bolo pravdivé a čestné voči Bohu, ak sa to nenacvičilo v plnej úprimnosti voči rodičom? „Preto“ - hovorí ďalej ten istý autor - „predovšetkým v našich vlastných ústach

nech sa neobjaví lož. Naša povinnosť byť pravdiví a úprimní voči deťom, je taká veľká, ako ich povinnosť v tejto oblasti voči nám.

Klamstvo je priestupok proti spravodlivosti a zároveň aj proti láske. A je veľkou prekážkou pri formovaní dieťaťa. Nezaškodí preto, ak ho vždy na to upozorníme primeraným trestom. A treba tu ešte spomenúť aj závisť, ktorá v mnohých prípadoch ruší všetko naše úsilie vychovať dieťa k spravodlivosti a k láske voči súrodencom.

Odmietne napríklad raňajky preto, že sestra alebo brat ich dostali prví. Niekedy nevieme čo robiť a máme pokušenie dávať nabudúce obidvom naraz. Netrápme sa príliš. Dobre spravíme, ak takéto odmietnutie ticho potrestáme jeho dôsledkami, tým, že dieťaťu už neponúkame, čo odmietlo.

Dieťa má svätý nárok na spravodlivosť a na lásku, ale treba mu zavčas dať vedieť, že aj iní majú ten istý nárok, treba ho preto, ako sme to už pripomenuli, hneď od začiatku navykať dávať a dávať sa. Musí sa to zdôrazňovať najmä dnes, lebo sme už príliš zjemneli voči deťom.

Veľmi ľahko vychádzame v ústrety ich chutiám a rozmarom, bez nárokov, bez cvičenia v tom, čo synodálny dokument považuje za základ výchovy, bez cvičenia v spravodlivosti a v láske.

Raz preto, že sú choré, inokedy preto, že sa vedia pritúliť a zaliečať alebo preto, že na ulici sa hádžu do prachu a robia nám hanbu alebo revú v paneláku na plné hrdlo, a my by sme chceli tak dobre vychádzať so susedmi...

Najväčším prejavom lásky voči dieťaťu je úprimná snaha vyhnat' z neho sebeckosť a zároveň ho naučiť milovať. Ak sa nebudeme o to usilovať, môžeme počítať s tým, že vekom budú v ňom rásť vždy nové nároky, nároky na nové hračky, na krajšie šaty, na lepšiu športovú výstroj, na senzačnejšie výlety...

A môže sa stať, že rodičia jedného dňa prestanú byť štedrí. A to jednoducho preto, že nároky dieťaťa už prevýšia ich duševné, fyzické i finančné možnosti. Zostanú preto v jeho očiach neláskavými, nestarostlivými, ba i nespravodlivými

rodičmi.

Nanešťastie k takémuto mylnému presvedčeniu dochádza u dieťaťa vo veku keď už dospieva a cíti sa už dosť silné, aby ušlo z domu. Keď sa po niekoľkých pokusoch žiť na úkor druhých dostáva do nápravného zariadenia alebo sa odhodlá žiť zo stále nových tridsať strieborných, rodičia už potom vedia, že ich láska voči dieťaťu nebola láskou, ale niečím veľmi hlúpym a veľmi ukrutným.

Nechceli sme tu podať rozbor o výchove. Chceli sme iba pripomenúť, čo synodálna Cirkev pokladá za základ výchovy a ktorými cestami sa k tomuto základu, t.j. k spravodlivosti a láske možno dostať.

A ak by bolo treba ešte niečo dodať, tak vari už len to, že nad osobný príklad vychovávateľov niet rýchlejšej a bezpečnejšej cesty k spomínanému základnému výchovnému cieľu. Ale ani väčšieho ohrozenia výchovy niet, ako je rozdiel v tom, čo rodičia v oblasti spravodlivosti a lásky požadujú od seba a čo od svojich detí.

DO PAMÄTI A PAMÄTNÍKA

Ešte raz o výchove

Bezprávia sa dopúšťame nielen tým, že robíme to alebo ono, ale zavše aj tým, že to, či ono nerobíme.

Ak sa naše dieťa zamiluje samé do seba, nebude mať nijakého soka v láske.

Povedzme našim deťom, že byť spokojný s tým, čo máme, je čnosť, ale byť spokojný s tým, čo sme, je slabosť.

Povedzme im, že na prešľapovanie stačia nohy. Na kľučkovanie treba i hlavu. Ale na napredovanie je potrebná odvaha.

A konečne, že trpezlivým čakaním sa nikam nedostanú, kým trpezlivou prácou áno.

V rodinnej škole

Kapitola 10.

*Učme deti **spravodlivosti, ktorá zohľadňuje požiadavky spoločnosti.***

Dbajme, aby ako zámenu za jej dobrodenia dávali naše deti do jej služieb svoje rozvíjajúce sa schopnosti.

Učme ich preto objavovať svoje budúce povolanie a svedomito sa naň pripravovať.

Diet'a prirodzene túži narásť a byť veľkým. Obdivuje dospelých a napodobňuje ich. Chce mať ich silu, ich zručnosť, ich peniaze a ich drahé hračky, akými sú dnes napríklad aj autá.

Ale chce mať aj ich obľúbenosť u ľudí, ich duševnú vyrovnanosť a ich pokoj. Sníva o tom, ako dosiahnuť to, či ono, byť tým alebo iným.

My mu tu máme pomáhať vybrať si, správne sa rozhodnúť. Preto už od malička pozorujeme jeho povahu, ktorú obyčajne dedí po nás. Všimame si jeho schopnosti i jeho vynorujúce sa záľuby. Ale mu zároveň dačo aj vnúkame.

Napríklad takto: „Ktovie, čo raz z teba bude... Možno budeš pomáhať chorým, možno budeš patriť medzi tých, čo nám obstarávajú chlieb alebo slúžia v doprave. A možno sa zaradiš aj medzi tých, čo pomáhajú ľuďom nájsť to najcennejšie – Boha a v ňom večnú spásu.“

Týmto učíme diet'a snívajť s otvorenými očami, učíme ho tak trochu i fantazírovať.

Nie je to zlé.

Fantázia je plodným pozadím našich budúcich činov. Múdry rodič to vie. Preto neničí bezohľadne výhonky budúceho povolania, v ktorom má jeho diet'a splňať raz spravodlivosť voči celku.

Naopak, chráni ich.

Necháva mu preto priestor pre osobné záujmy, pre prvé pokusy, pre jeho nadšené reči o tom alebo o onom, pre jeho čar-

bance, pre farby a tvary, pre slohové úlohy.

Nezhadzuje ho, nezakazuje mu raz jedno, raz druhé. Neobstriháva, ale dopĺňa a múdro usmerňuje...

Niektoré záľuby diet'at'a sú, pravdaže, len chvíľkové, prechodné.

Niektoré sú trvalejšie.

Pri týchto druhých si treba povedať: Ak je to prameň, zostane; ak je to mláka vyschne.

Treba teda vyčkávať a pomáhať.

Veľmi dobrý spôsob ako orientovať diet'a a pripravovať ho na budúce povolanie je poukázat' mu z času na čas na živé príklady, ktoré ho môžu ovplyvniť.

Takým príkladom môže byť kamarát, u ktorého sa úspešnosť a obľúbenosť snúbi s opravdivým ľudským a kresťanským charakterom... Ale môže byť takým príkladom aj niekto z príbuzenstva alebo blízkeho okolia.

Ujo Miško je napríklad statočným robotníkom, ktorý už mnohým pomohol. Ujo Peter je obľúbený v doprave. Teta Hanka svedomito slúži v zdravotníctve. Ujo Jožko sa vie obetovať a je vyhľadávaným dušpastierom.

Rovnako dobré a potrebné je stavať det'om pred oči hrdinov, ktorí sa vedeli z posledných síl namáhať pre iných. Nájdeme ich v románoch i poviedkach, niekedy aj na filmovom plátne.

No najmä v životopisoch svätých.

S vnukaním a vždy jemným usmerňovaním diet'at'a musí ísť ruka v ruku aj navykanie na prácu, na sebazápor a altruizmus, ktorý by diet'a malo vidieť samozrejme najprv u nás.

Osobný príklad rodičov je veľmi dôležitý.

Nie je zriedkavosťou, že chlapec preberá do svojho života otcov ideál, dievča matkin a stávajú sa v dôsledku toho pre spoločnosť alebo požehnaním, alebo záťažou; podľa známeho príslovia: „Aký otec, taký syn, aká matka, taká Katka.“

A ešte niečo.

Keď pomáhame diet'at'u objavovať jeho povolanie a keď ho naň pripravujeme, dôležité je vedieť, kedy sa nám treba utiahnuť,

aby postupne samo preberalo zodpovednosť a začínalo splácať spoločnosti, čo jej dlhuje.

ČO ZNAMENÁ MYSLIEŤ V SÚVISOCH

Nemecký spisovateľ - pedagóg Förster ukazuje nám vo svojej knihe Lebenskunde, čo znamená myslieť v súvislostiach.

Nad raňajkami sa napríklad takto zamýšľa:

Aká to jednoduchá a naoko bezvýznamná vec. Skoro si ich ani len nevšímame. Ale skúste to rozobrať. Probujte vyrátať koľko ľudí pracovalo na nich a z koľkých krajov sú pozháňané.

Čo mávate na raňajky? Kávu, mlieko, čaj, kakao?

Alebo voľačo inšie?

Nemení na veci. Bolo to treba uvariť alebo zohriať.

Tak teda potrebovali ste k tomu kuchyňu, sporák, elektrinu, plyn, drevo, uhlie, zápalky, hrnček, šálku, lyžičku atď...

A k zápalkám napríklad fosfor, síru, drevo, krabičku. Ku krabičke zasa len drevo, papier a nejaký ten obrázok na ozdobu. K obrázku tlačiareň, farby, stroje. Ku strojom ďalšie stroje a tak až do nekonečna. Ale, dobrotivý Bože, veď sme to ešte len pri zápalkách.

Z toho sa ešte nikdy nikto nenajedol.

Kde je hrnček, šálka, mlieko, káva, cukor, čaj?

Kde je nejaké pečivo?

Ah, pečivo... Aké dlhé rozprávanie by z toho bolo. Pekár, mlynár, gazda sú iba tie veľké stanice, cez ktoré sa pečivo k nám dostalo. Ale medzi týmito hlavnými stanicami, koľko menších a koľko zástavok?

A ešte vždy sme hladní.

O celých raňajkách ani reči. A bojím sa, keby sme pred svojimi raňajkami chceli všetkých pospomínať, čo k nim nejakým spôsobom prispeli, museli by sme hladom umrieť.

To sú súvislosti života.

Myslievajme na ne, a ak máme čo len kúsok zdravého citu v sebe, musí sa vzbudiť v nás láska a povďačnosť voči celému ľudstvu. A možno aj túžba tiež dačím prispieť podľa svojich síl k tejto spoločnej tvorivej práci.

Najbližší

Bol jeden mravec - starý už.
A oči, veru, mal tiež staré.
Mravce sú mravce. A tí - nuž,
nezvyknú nosiť okuliare.

Neviem už koľko rokov asi...
Mladosť mu dávno zapadla.
Na hlave nemal sivé vlasy,
ale len sivé tykadlá.

Červíka našiel, ale kdeže,
kdeže by vládal - tak len sám:
Dávno, čo mal som svaly svieže...
No - len tak ho tu nenechám.

Ale som slepý - nevidím nič!
Jak zvládnem túto pohromu?!
Že by som kričal? - Nuž, ale krič,
ďaleko keď si od domu...

Čo však by to len bola za vec.
nech som už aký hrbatý,
mám vôľu - Nebol by som mravec -
More v súš vôľa obráti...

Nuž skúsím ťahať... Div sa svete.
Tak sa s ním šinul po zemi
ako keď vrchom pohýbete.
A prišiel. Prišiel. Verte mi.

Že ešte je chlap, že má silu, celý bol z toho nadšený...
No keď si sadal k večeri,
prišli mu domov vnuci malí.
- S červíkom, dedko - vraveli -
- my sme vám dneska pomohli.

Nezostal smutný, ale kdeže...
Len takto vnukom hovorí:
Jednota zláme hoci mreže
a pootvára závory.

A nech je červík aký veľký,
jednota - to je naša moc!!!
A teraz šup, šup do postieľky.
Dobrá noc, deti, dobrú noc...

On ešte dlho, dlho sedel.
Spánok sa k nemu neblížil.
Tu. V tichu. V tme.
Tu mimo svetiel, pochopil
kto sú najbližší:

Tí, ktorým povieš: ja som váš
A vy ste... vy ste zasa moji...
Keď si tak rád, že vyhrávaš...
A nevieš, koľkí stáli s tebou v boji.